

Papur i'w Nodi - Ymateb gan swyddfa Comisiynydd Plant Cymru

Mae'r dogfennau canlynol wedi'u derbyn o swyddfa Comisiynydd Plant Cymru mewn ymateb i'r wybodaeth ychwanegol nad oedd yr Aelodau'n gallu gofyn amdani yn ystod cyfarfod y Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc ar 6 Tachwedd.

Mae'r wybodaeth atodedig yn ymwneud â'r canlynol:

- Atodiad 1. Costau gweinyddol a gweithdrefnau cyfrifyddu y swyddfa dros y ddwy flynedd diwethaf;
- Atodiad 2. Manylion penodol am y broses Aseidiadau o'r Effaith ar Hawliau Plant;
- Atodiad 3. Rhagor o fanylion am waith y Comisiynydd ar fynediad i blant a phobl ifanc anabl mewn addysg prif ffrwd, unedau cyfeirio disgyblion a gwyliau byr;
- Atodiad 4. Cytunodd y Comisiynydd i roi papur briffio i'r Pwyllgor ar ddarparu gwasanaethau CAMHS.

Comisiynydd Plant Cymru Cyfrifon 2012/13

Yn ystod fy sesiwn o dystiolaeth ddydd Mercher 6 Tachwedd, gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ynghylch y cynnydd yng nghyfanswm fy nghostau gweinyddol, rhwng 2012-13 a 2011-12.

Cyfanswm y Gwariant:

Rydym yn parhau i ymdrechu i wneud arbedion blwyddyn ar ôl blwyddyn gan sicrhau ein bod ni'n rhoi blaenoriaeth y gwariant ar weithgareddau i blant a phobl ifanc. Yn 2012/13 roedd dros 69 y cant o gyfanswm fy ngwariant yn ymwneud yn uniongyrchol â chostau staff; a bod 15 y cant arall yn gysylltiedig â staffio, er enghraifft, taliadau prydles ar adeiladau ac ati.

Bu cynnydd o £127,000 yn fy ngwariant ar staff a'm gwariant gweinyddol arall rhwng 2012-13 a'r flwyddyn flaenorol. Dengys dadansoddiad pellach o'r cynnydd hwn fod:

- Y gwariant ar gostau staff wedi cynyddu £89,000; a bod
- Y gwariant ar gostau gweinyddol eraill wedi cynyddu £38,000.

Costau Staff:

Yn ystod 2012-13 cynyddodd gwariant fy swyddfa ar gostau staff yn sgîl nifer o ffactorau, oedd yn cynnwys:

- Cynnydd mewn y nifer yr aelodau staff (25.2 yn 2012/13 o gymharu a 22.6 yn 2011/12).

Roedd y rhain yn cynnwys darparu staff ychwanegol yn ystod absenoldebau mamolaeth; a darparu staff asiantaeth ar gyfer y gwaith ychwanegol yn dilyn yr honiadau ynghylch achosion hanesyddol o gam-drin yng Ngogledd Cymru.

- Newidiadau i rwymedigaethau contractiol presennol yng nghyswllt telerau ac amodau staff, gan gynnwys cyfraniadau pensiwn.

Costau Gweinyddol Eraill:

Yn ystod y cyfnod hwn, roedd gwariant ar gostau gweinyddol eraill wedi cynyddu'n gyffredinol tra bod arbedion wedi cael eu gwneud yn erbyn rhai llinellau yn y gyllideb.

Cafodd buddsoddiad ei wneud yn y meysydd canlynol er mwyn cefnogi amcanion arbennig:

- Datblygu gwefan benodol i gefnogi fy ngwaith i wella delwedd plant a phobl ifanc www.seemedymafi.org.uk
- Ailddatblygu'r wefan Llysgenhadon Gwych er mwyn estyn fy nghynllun Llysgenhadon Gwych www.superambassadors.org.uk

Costau ychwanegol cysylltiedig â'r honiadau ynghylch achosion hanesyddol o gam-drin yng Ngogledd Cymru, gan gynnwys cyngor cyfreithiol.

Rheolaeth Ariannol:

Fel Swyddog Cyfrifyddu, rwyf yn gyfrifol am adolygu effeithiolrwydd y system o lywodraethu ar gyfer gwaith fy swyddfa. Mae fy Adroddiad Blynnyddol yn cynnwys adolygiad ariannol a datganiad o'n cyfrifon. Rhoddwyd barn ddiamod gan Archwilydd Cyffredinol Cymru mewn perthynas â fy 2012-13 Cyfrifon Blynnyddol a ni godwyd unrhyw bryderon sylweddol yn y Llythyr Rheoli Blynnyddol. Mae fy archwilwyr mewnol wedi darparu sicrwydd fy mod i wedi sefydlu system gadarn o reolaeth fewnol a ddylai galluogi i mi gyflawni fy mlaenoriaethau.

Bydd fy swyddfa yn parhau i ymdrechu ar gyfer gwelliant parhaus yn ein systemau mewnol ac i fynd i'r afael ag unrhyw faterion wrth iddynt godi. Byddwn hefyd yn sicrhau bod yr holl waith a wnawn yn cydymffurfio ag arfer gorau, tra'n anelu i gyflawni newidiadau cadarnhaol a pharhaol ym mywydau plant a phobl ifanc yng Nghymru.

Manylion penodol ynghylch proses Asesiadau Effaith ar Hawliau Plant

Mae Llywodraeth Cymru, fel rhan o fesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011, wedi ymrwymo i roi sylw dyledus i Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP). Mae cwblhau Asesiadau Effaith Hawliau Plentyn yn hanfodol i weithrediad effeithiol y CCUHP.

Mewn gwirionedd, nid oes rheidrwydd ar is-adrannau Llywodraeth Cymru i gyhoeddi na rhannu Asesiadau Effaith ar Hawliau Plant. Ar hyn o bryd nid oes proses ffurfiol na chyson ar gyfer cyhoeddi Asesiadau Effaith ar Hawliau Plant na'u rhannu gyda'm swyddfa i.

Rwyf wedi galw'n gyson yn fy ymateb i ymgynghoriadau ar bolisi a deddfwriaeth arfaethedig am unioni'r sefyllfa hon. Byddai datblygu proses sy'n cyhoeddi Asesiad Effaith ar Hawliau Plant fel mater o drefn yn caniatáu craffu mwy gwybodus ar sut mae dyletswydd sylw dyledus yn cael ei chymhwyso, a byddai'n cynnal tryloywder a thrylwyrdd wrth lunio polisi a deddfwriaeth ar gyfer plant a phobl ifanc.

Cyhoeddwyd Bil Teithio Llesol (Cymru) ar gyfer craffu gydag Asesiad Effaith ar Hawliau Plant i gyd-fynd ag ef. Roedd yr asesiad effaith a oedd yn cyd-fynd â'r Bil yng nghyswllt cymhwyso dyletswydd y Gweinidog i roi sylw dyledus i CCUHP yn nodi ym mha ffyrdd y bydd y Bil yn cryfhau effaith: *Erthygl 24: Mae gan blant hawl i ofal iechyd da ac i gael dŵr glân, bwyd maethlon ac amgylchedd glân, fel eu bod yn parhau'n iach.* Yn fy nghyflwyniad fe wnes i gytuno â'r asesiad hwn a chroesawu'r penderfyniad i gyhoeddi'r Asesiad Effaith ar Hawliau Plant a luniwyd yng nghyswllt y Bil. Rwyf hefyd yn cymeradwyo ansawdd cyffredinol yr Asesiad a ddarparwyd. Fodd bynnag, fe nodais hefyd fy mod yn credu i'r Asesiad hepgor mater allweddol (sef sylw dyledus i erthygl 19 CCUHP) ac y byddai'n fuddiol newid adran Argymhellion yr Asesiad i adlewyrchu hyn. Yn sgîl cyhoeddi'r Asesiad ochr yn ochr â'r Bil, roeddwn yn gallu ymateb yn fwy gwybodus yn fy sylwadau. Er nad arweiniodd fy ymateb i'r ymgynghoriad at newidiadau i wyneb y Bil, mae wedi arwain at gynigion gan Lywodraeth Cymru i greu canllawiau newydd ar gyfer asesu risg llwybrau cerdded i'r ysgol (testun ymgynghori ar hyn o bryd), sy'n ystyried diogelwch llwybrau cerdded i'r ysgol fel ystyriaeth hollbwysig.

Ni chafwyd Asesiad Effaith ar Hawliau Plant i gyd-fynd â'r Bil Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru). Codais y mater hwn yn fy nghyflwyniad ysgrifenedig i'r Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol. Bydd yr Aelodau'n ymwybodol i gopi gael ei ddarparu i'r Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc ar 23 Ebrill 2013 gan y Dirprwy Weinidog yn dilyn cais am yr Asesiad gan y Pwyllgor, a chyn fy sesiwn lafar o dystiolaeth i'r Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc ar 25 Ebrill 2013. Fe eglurais fy mhryderon ynghylch ansawdd y broses Asesiadau Effaith ar Hawliau Plant, fel y'i cymhwyswyd yn yr achos hwn gan Lywodraeth Cymru, a darperais gopi o'r

Asesiad a luniwyd gan fy swyddfa fy hun yng nghyswllt y Bil ym mis Mai 2013. Rwyf wedi nodi'n glir yn y pecyn briffio a rannwyd gyda'r aelodau ym mis Gorffennaf 2013 y cynigion allweddol o fewn y Bil Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) sydd, yn ôl fy asesiad i, yn methu â rhoi sylw dyledus i CCUHP. Mae'r Dirprwy Weinidog wedi nodi'n glir mewn tystiolaeth ysgrifenedig a llafar nad yw hi'n cytuno â'm safbwynt. Fodd bynnag, nid yw'r Asesiad Effaith ar Hawliau Plant a luniwyd gan Lywodraeth Cymru, nad oedd ar gael yn hwylus adeg cyhoeddi'r Bil, yn fy ngwneud yn hyderus bod sylw dyledus i CCUHP wedi derbyn ystyriaeth lawn a phriodol.

Ar hyn o bryd mae fy swyddfa mewn cysylltiad â Llywodraeth Cymru ynghylch diwygio'u templed a'u prosesau ar gyfer Asesiadau Effaith ar Hawliau Plant. Mae swyddogion wedi cydnabod yr angen am wella'r broses gyfredol, ac maent yn ymateb yn gadarnhaol trwy ddatblygu offer yn newydd a fydd yn cynnal cynnydd ar draws is-adrannau Llywodraeth Cymru. Mae'r gwaith sydd ar droed i ddiwygio'r Cynllun Hawliau Plant yn gyfle i ymdrin â chyfyngiadau'r broses gyfredol, a chyflwyno darpariaethau ar gyfer cyhoeddi Asesiadau Effaith ar Hawliau Plant Llywodraeth Cymru, er mwyn cynnal tryloywder a chraffu ystyrllon yng nghyswllt cymhwyso dyletswydd sylw dyledus.

Llesiant dysgwyr mewn unedau cyfeirio disgyblion:

Cyhoeddodd Estyn ganfyddiadau ac argymhellion eu harolwg o'r trefniadau ar gyfer Llesiant a rheoli ymddygiad disgyblion mewn unedau cyfeirio disgyblion ym mis Ionawr 2012. Mae canfyddiadau'r arolwg yn awgrymu bod angen gwella'r systemau a'r mesurau i gefnogi Llesiant disgyblion trwy reoli ymddygiad yn effeithiol.

Mae'r achosion o gamddefnyddio ynysu yn Sir Benfro, y bu'r swyddfa yn ymdrin â hwy yn 2012, hefyd yn codi materion i Gomisiynydd Plant Cymru yng nghyswllt diffyg safonau gofynnol ar gyfer unedau cyfeirio disgyblion, a'r angen am sicrhau y caiff hyfforddiant rheoli ymddygiad sydd wedi'i achredu a pholisïau rheoli ymddygiad clir eu cymhwyso'n gyson yn y cyfryw unedau. Mae Estyn wedi awgrymu bod ymatebion awdurdodau lleol i'r materion a godwyd gan achos Sir Benfro yn anghyson hyd yn hyn.

Ar yr un pryd, mae unedau cyfeirio disgyblion yn cefnogi rhai o'n dysgwyr mwyaf agored i niwed, ond nid ydynt wedi'u cwmpasu gan elfennau o raglenni prif ffrwd megis y Grant Amddifadedd Disgyblion, yr ymrwymiad i nyrsys ysgol a'r cwmsela a gynigir yn yr ysgol.

Bydd y prosiect yn archwilio'r materion hyn yn fanylach, gyda ffocws ar farn y dysgwyr, eu Llesiant a'u hawl i gael addysg.

Egwyliau i Ofalwyr Plant Anabl

Daeth Rheoliadau Egwyliau i Ofalwyr Plant Anabl (Cymru) i rym ym mis Mehefin 2012. Ym mis Medi 2012, fel un o ofynion y rheoliadau, cyhoeddwyd Datganiadau Gwasanaeth Egwyliau Byr gan awdurdodau lleol. Cyhoeddwyd Canllawiau Arfer Gorau Llywodraeth Cymru hefyd, i gyd-fynd â'r rheoliadau ac i gynorthwyo awdurdodau lleol i gyflawni'r datganiadau yn ymarferol. O fewn y canllawiau hyn rhoddir sylw i angen y plentyn, ochr yn ochr ag angen y gofalwyr. Fodd bynnag, mae'n bwysig nodi na cheir cyfeiriad uniongyrchol at Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP), nac yn wir at ei gymhwyso, yn y canllawiau.

Fel y nodais yn fy adroddiad blynyddol ar gyfer 2012/13, mae'n fwriad gennyf fi, yn ystod y flwyddyn sy'n dod, gyflawni darn manwl, ar wahân, o waith ynghylch y ddarpariaeth egwyliau byr. Bydd hyn yn golygu archwilio ac ymchwilio i weithrediad y rheoliadau newydd trwy gyflwyno Datganiadau Gwasanaeth Egwyliau Byr. Rwyf am sicrhau darlun clir a chynhwysfawr ar draws Cymru gyfan o effaith y ddarpariaeth egwyliau byr ar fywydau plant a phobl ifanc anabl, yn ogystal â'u gofalwyr, yn rhieni a phobl eraill, fel y'i nodir yn natganiad pob awdurdod lleol.

Rwy'n sefydlu grŵp ymgynghorol i gynorthwyo gyda rhychwantu'r gwaith pwysig hwn a'i symud yn ei flaen. Bydd y grŵp yn cynnwys unigolion sy'n dod ag amrywiaeth mawr o bersectifau, gwybodaeth ac arbenigedd yn eu sgîl. Bydd defnyddwyr gwasanaeth, yn ogystal â darparwyr gwasanaeth, ymarferwyr ac arbenigwyr eraill yn y maes, yn aelodau allweddol o'r grŵp hwn.

Er mwyn sicrhau bod y darn hwn o waith mor bell-gyrhaeddol â phosibl, cynhelir cyfres o sesiynau cyfnewid tystiolaeth ar hyd a lled Cymru. Yn y cyfnewidfeydd tystiolaeth bydd rhanddeiliaid yn dod at ei gilydd, naill ai mewn grwpiau bach neu ganolig neu fesul un ac un, er mwyn darparu mewnwelediad o lu o wahanol bersectifau. Bydd yn hanfodol sicrhau bod y cyfnewidfeydd tystiolaeth mor hygyrch â phosibl. O'r herwydd fy mwriad, y rhan fwyaf o'r amser, fydd ymweld â phlant a phobl ifanc a'u rhieni neu'r bobl eraill sy'n gofalu amdanynt ar yr adegau ac yn y lleoedd mwyaf addas ar gyfer eu hanghenion unigol.

Yn ogystal â'r cyfnewidfeydd tystiolaeth, byddaf hefyd yn defnyddio arolwg ar-lein yn offeryn pwysig i gasglu gwybodaeth a hysbysu'r adroddiad. Ar hyn o bryd, rwyf mewn cysylltiad â nifer o sefydliadau allweddol, fel Cyswllt Teulu, i sicrhau bod rhanddeiliaid allweddol yn ymwybodol o'r arolwg. Ar ben hynny, bydd holiadur papur ar gael hefyd, gan na fydd pawb yn gallu nac yn dymuno defnyddio'r arolwg ar-lein. Fy amcan yw sicrhau lefel uchel o

gyfranogiad, yn enwedig ymhlith plant a phobl ifanc, er mwyn cyflwyno adroddiad terfynol a fydd wedi'i seilio ar lawer iawn o wybodaeth.

Rwy'n bwriadu gwahodd holl Aelodau'r Cynulliad, Aelodau Seneddol ac Aelodau o Senedd Ewrop yng Nghymru i wneud etholwyr sydd wedi cysylltu ynghylch darpariaeth seibiannau byr ymwybodol o'r gwaith yr wyf yn ei wneud. Felly, byddaf yn ysgrifennu at gynrychiolwyr etholedig yn gynnar yn 2014 gyda gwybodaeth am yr arolwg ar-lein, holiadur papur ac unrhyw beth arall sy'n berthnasol i gasglu data.

Bydd yr adroddiad yn cael ei gyhoeddi yng ngwanwyn 2014.

Briffiad ar gyfer Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar ddarparu Gwasanaethau Iechyd Meddwl i Blant a Phobl Ifanc (CAMHS) yng Nghymru

27 Tachwedd 2013

Briffiad i'r Aelodau

Datblygiadau strategol diweddar a'r tirlun polisi yng Nghymru

Gwelwyd newidiadau strategol pwysig yng Nghymru yng nghyswllt gwasanaethau iechyd meddwl i'r boblogaeth gyfan yn ystod y blynyddoedd diwethaf, ac yn fwyaf arbennig ers cyflwyno Mesur Iechyd Meddwl (Cymru) 2010 (y cyfeirir ato fel 'y Mesur' yn y papur hwn), a hefyd, yng nghyswllt plant a phobl ifanc yn benodol, disodli Busnes Pawb (2001), y ddogfen strategol flaenorol ar Wasanaethau Iechyd Meddwl i Blant a Phobl Ifanc.

Mesur Iechyd Meddwl (Cymru) 2010:

Bydd yr Aelodau'n ymwybodol i'r Mesur gael ei gyflwyno gyntaf fel darn o ddeddfwriaeth a oedd yn canolbwyntio ar oedolion, ond y sylweddolwyd yn fuan fod cyfle i greu newid cadarnhaol i blant a phobl ifanc. Er bod cydnabod hynny'n galw am waith pellach er mwyn canfod sut byddai'r goblygiadau terfynol yn sicrhau bod anghenion plant a phobl ifanc yn derbyn sylw priodol, cyfyngiadau amser a diffyg buddsoddi ariannol dilynol yw'r prif bryderon o hyd wedi iddo ddod i rym.

Er gwaethaf hyn, rydym yn ymwybodol bod sawl darn o ddeddfwriaeth eilaidd wedi deillio o'r Mesur i dywys Byrddau Iechyd Lleol ac Awdurdodau Lleol yn eu dyletswyddau statudol i weithredu ei amcanion, ac o'r cychwyn cyntaf roedd yn cynnwys dyletswydd ar Weinidogion Cymru i adolygu ei weithrediad (Adran 48), gydag adroddiad interim ac adroddiad terfynol i gael eu cyhoeddi erbyn mis Ionawr 2016. Rydym yn awyddus i sicrhau ein bod yn cadw golwg ar y datblygiadau hyn er mwyn asesu drosom ein hunain yr effaith mae gweithredu'r Mesur wedi'i chael ar fywydau plant a phobl ifanc ledled Cymru. Fodd bynnag, mae'n rhaid i'r broses adolygu ei hun hefyd sicrhau ei bod yn gwerthuso priodoldeb a chwmpas y Mesur o ran plant a phobl ifanc. Byddwn ninnau'n ymgysylltu â'r broses hon wrth iddi ddatblygu, ac yn gwneud unrhyw sylwadau angenrheidiol ar yr adroddiadau a gynhyrchir.

Law yn Llaw at Iechyd Meddwl: Strategaeth ar gyfer Iechyd Meddwl a Lles yng Nghymru:

Un o'r prif ffynonellau tystiolaeth o hyd, er mwyn canfod i ba raddau mae gwasanaethau CAMHS yn cael eu datblygu'n gynhwysfawr ac ar gael yn gyfartal i blant a phobl ifanc ledled Cymru, yw adolygiad CAMHS Gymru Gyfan dan arweiniad Swyddfa Archwilio Cymru ac Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru, gyda chefnogaeth gan Estyn ac AGGCC ym mis Tachwedd 2009 (cyfeirir ato fel 'cyd-adolygiad 2009' isod). Sicrhodd proses yr adolygiad hefyd fod barn

plant a phobl ifanc yn cael ei chasglu, ac arweiniwyd y gwaith hwnnw gan Barnardo's Cymru. Mae'r adroddiad hwn yn darparu ffynhonnell arall o dystiolaeth werthfawr.

Er i gyhoeddi Cyd-adolygiad 2009 arwain at Lywodraeth Cymru yn datblygu 'Chwalu'r Rhwystrau: Ateb y Sialensau', Cynllun Gweithredu ar gyfer Cymru, ym mis Mai 2010, a dau adroddiad cynnydd dilynol ym mis Rhagfyr 2011 a mis Mawrth 2013, oedd yn cyflwyno gofynion penodol ar gyfer diwallu anghenion plant a phobl ifanc sy'n profi anghenion iechyd meddwl ac emosiynol, rydym bellach yn gweld dull 'oed-gynhwysol' yn cael ei fabwysiadu ar gyfer datblygu polisi yn y maes hwn, a dogfen bolisi benodol ar CAMHS yn dod i ben ('Busnes Pawb', 2001).

Fel y bydd yr Aelodau'n ymwybodol, bwriad 'Law yn Llaw at Iechyd Meddwl: Strategaeth ar gyfer Iechyd Meddwl a Lles yng Nghymru', a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ym mis Tachwedd 2012, yw dod â gwasanaethau ynghyd i greu un system gynhwysfawr, ddi-fwlch ar gyfer ymdrin â iechyd meddwl ar draws pob oed. Rydym ninnau wedi dadlau y gallai colli strategaeth genedlaethol unigryw, ar wahân, ar gyfer plant a phobl ifanc, a'i disodli â strategaeth i bob oed, wanhau'r sylw a roddir i fwriadau CCUHP. **Gan gadw hyn mewn cof, mae'n fwriad gennym gwblhau adroddiad cydymffurfiaeth erbyn diwedd eleni i asesu drosom ein hunain i ba raddau mae'r dull newydd hwn yn sicrhau hawliau plant a phobl ifanc.**

Gweithredu polisi

Trefniadau llywodraethu cenedlaethol a lleol:

O ganlyniad i Chwalu'r Rhwystrau: Ateb y Sialensau (2010), sefydlwyd Grŵp Cyflawni Cenedlaethol ar gyfer 'Busnes Pawb' "er mwyn monitro a goruchwyllo cyflawniad y cynllun gweithredu ar ran Cyfarwyddwyr Cyffredinol perthnasol Llywodraeth Cynulliad Cymru, a'r Gweinidogion y maent yn eu gwasanaethu" (2010:19). Sefydlwyd Grŵp Cyfeirio Arbenigol Cenedlaethol yn ogystal, sy'n cynnwys gweithwyr proffesiynol ac ymarferwyr "i ddarparu cefnogaeth ac arbenigedd i'r Grŵp Cyflawni Cenedlaethol" (2010:19).

Er i'r grwpiau hyn gael eu dileu o ganlyniad i newidiadau polisi strategol, mae Llywodraeth Cymru, trwy ddatblygu Law yn Llaw at Iechyd Meddwl, wedi ailgyflunio Grŵp Sicrwydd Cyflawni CAMHS (CAMHS DAG) er mwyn "cynnal ffocws ar gyflawni elfennau oed-benodol" y Strategaeth newydd (2012:59). Mae gan Gomisiynydd Plant Cymru statws sylwedydd wedi'i sicrhau ar y grŵp hwn, gan adlewyrchu'r Memorandwm o Ddealltwriaeth rhwng y Swyddfa a Llywodraeth Cymru. Yn ddiweddar cytunwyd ar gylch gorchwyl gan y CAMHS DAG newydd, gan adlewyrchu ei rôl sicrwydd cyflawni, ochr yn ochr â sicrhau bod y Bwrdd Partneriaeth Iechyd Meddwl Cenedlaethol newydd ei sefydlu, sydd â chyfrifoldeb trosfwaol Llywodraeth Cymru ar weithredu, yn cael gwybod am y cynnydd a wnaed ac unrhyw faterion sy'n dod i'r amlwg.

Mae Law yn Llaw at Iechyd Meddwl hefyd yn ceisio sicrhau bod trefniadau partneriaeth amlasiantaeth yn cael eu sefydlu o ran ôl-traed Byrddau Iechyd Lleol. Roedd y trefniadau partneriaeth iechyd meddwl lleol hyn i fod yn eu lle erbyn mis Ionawr 2013, gydag adroddiad blynyddol yn cael ei gynhyrchu a'i anfon at y Bwrdd Partneriaeth Cenedlaethol erbyn mis Ionawr 2014 (Law yn Llaw at Iechyd Meddwl: Cynllun Cyflawni 2012-2016). Mae'r camau gweithredu a nodir yn y Cynllun Cyflawni hefyd yn ymwneud â defnyddwyr gwasanaeth o bob oed a'u teuluoedd a'u gofalmwyr yn chwarae rhan lawn yn natblygiad y gwasanaeth. O ganlyniad, y dasg o ran y trefniadau lleol yw sicrhau ymgysylltiad effeithiol â chynllunio, cyflawni a gwerthuso gwasanaethau iechyd meddwl lleol erbyn mis Medi 2013.

Rydym yn ymwybodol ar hyn o bryd y dywedir bod trefniadau partneriaeth iechyd meddwl lleol yn eu lle ym mhob ardal Bwrdd Iechyd Lleol, a bod Llywodraeth Cymru wedi gofyn am gael gweld pob Adroddiad Blynyddol ym mis Hydref 2013. Fodd bynnag, cydnabyddir bod y trefniadau hyn yn parhau i weithio i ymdrin â'r rheidrydd i ddatblygu mecanweithiau a fydd yn sicrhau ymgysylltiad defnyddwyr gwasanaeth, eu teuluoedd a'u gofalmwyr. **Trwy ein cyfathrebu gyda rhanddeiliaid perthnasol, rydym wrthi'n coladu pob Adroddiad Blynyddol i asesu drosom ein hunain lefel y datblygiad yn hyn o beth.**

Er ein bod yn credu y bydd y gofynion uchod yn mynd beth o'r ffordd at sicrhau bod trefniadau llywodraethu cenedlaethol a lleol yn eu lle i oruchwylio datblygiadau o ran cynllunio a monitro gwasanaethau iechyd meddwl, rhaid i brosesau o'r fath sicrhau lefel ddigonol o graffu annibynnol i gael gwybod beth yw'r lefelau gweithredu gwirioneddol a chanfod arfer gorau a materion y mae angen rhoi sylw pellach iddynt. Mae'n arbennig o bwysig nad yw trefniadau o'r fath yn colli golwg ar effaith datblygiadau polisi a'u gweithrediad ar y plant a'r bobl ifanc y mae dyletswydd arnynt i'w gwasanaethu.

Trefniadau cynllunio a chomisiynu CAMHS:

Yng nghyswllt cynllunio a chomisiynu CAMHS ledled Cymru, sefydlwyd Rhwydweithiau Comisiynu CAMHS (CCNs) o ganlyniad i Ganllawiau Gweithredu CAMHS (*ni nodwyd dyddiad cyhoeddi ar y ddogfen*) a Chylchlythyr Iechyd Cymru a gyhoeddwyd yn 2003. Roedd CAMHS arbenigol Haenau 2 a 3, wedi'u hariannu gan y GIG, i gael eu comisiynu gan fodel grŵp comisiynu gofal eilaidd, ac yn dilyn hynny sefydlwyd tri rhwydwaith rhanbarthol, oedd yn cynnwys nifer o Fyrddau Iechyd Lleol. Sefydlwyd CCNs i " greu ardaloedd daearyddol digon eang a mas critigol fel bod modd datblygu arbenigedd ym maes comisiynu a rheoli perfformiad CAMHS" (2003:13). Roedd gwasanaethau Haen 4 ac elfennau o Haen 3 i gael eu hystyried ar sail Cymru gyfan oherwydd bod y ddarpariaeth yn arbenigol iawn ei natur, ac yn debygol o gael ei chyrru gan nifer bach iawn o blant a phobl ifanc. Comisiwn Iechyd Cymru (Gwasanaethau Arbenigol), bellach Pwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru sy'n gyfrifol am sicrhau mynediad teg a chyfartal i ystod o wasanaethau arbenigol.

Yng nghyswllt darpariaeth CAMHS arbenigol, ac o ganlyniad i ganllawiau o'r fath, sefydlwyd tri rhwydwaith cynllunio CAMHS arbenigol ar draws Cymru: Gogledd Cymru; Canolbarth a

Gorllewin Cymru; a De Cymru, a oedd yn gysylltiedig â phum clwstwr darparwyr CAMHS. Fodd bynnag, o ganlyniad i ailgyflunio'r GIG ac amwysedd canfyddedig yn rôl a swyddogaeth y tri rhwydwaith, rydym yn ymwybodol bod adolygiad o'r trefniadau hyn wedi cychwyn yn gynnar yn 2012 at ddiben amlinellu cynigion i ailstrwythuro sut roedd CAMHS yng Nghymru yn cael eu cynllunio a'u cyflwyno. Rydym yn deall bod y cynigion hyn i gael eu cytuno gan Brif Swyddogion Gweithredol pob Bwrdd Iechyd Lleol cyn eu cyflwyno, er gwybodaeth, i Grŵp Sicrwydd Cyflawni CAMHS. Rydym hefyd yn deall y bydd y cynigion terfynol yn cael eu cydnabod gan Gyfarwyddwyr Cynllunio ar draws pob Bwrdd Iechyd Lleol, ac y bydd Llywodraeth Cymru, er nad oes dyletswydd arni i ymyrryd, yn sicrhau bod yr opsiynau a gynigir yn adlewyrchu'r cyfeiriadau strategol a nodwyd yn y Strategaeth newydd. Er ei fod yn briodol i'r Byrddau Iechyd Lleol arwain yr adolygiad hwn, dylai pob rhanddeiliad perthnasol sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau CAMHS ledled Cymru, chwarae rhan briodol yn y broses o wneud penderfyniadau.

Ym mis Mawrth 2013 cyhoeddwyd adroddiad terfynol 'Chwalu'r Rhwystrau: Ateb y Sialensau'. O fewn yr adroddiad, ceir diweddariad o ran ailgyflunio y rhwydweithiau cynllunio CAMHS arbenigol, a nodir y datblygiadau uchod. Mae'r adroddiad yn mynd ymlaen i nodi "Yn dilyn arfarniad llawn o'r opsiynau mae Prif Weithredwyr y Byrddau Iechyd Lleol wrthi'n ystyried yr opsiwn a ffafrir ganddynt, a disgwylir cyhoeddiad yn 2013" (2013:5).

Nid ydym yn ymwybodol o unrhyw ddatblygiadau pellach ar hyn o bryd, ac o ystyried yr oedi cyn dod i benderfyniad terfynol, rydym wrthi yn ystyried rhinweddau ymgysylltu â'r broses o wneud penderfyniadau er mwyn sicrhau na fydd plant a phobl ifanc ledled Cymru sy'n derbyn gwasanaethau CAMHS yn awr neu y bydd angen cymorth iechyd meddwl arnynt yn y dyfodol yn wynebu risg o ganlyniad. Rhaid i ni sicrhau hefyd fod ymarferwyr yn cael eu cefnogi i barhau â'u rolau proffesiynol yn y cyfamser ac wedi ymgysylltu'n briodol â'r cynigion wrth iddynt ddatblygu. **Mae'n fwiad gennym hwyluso cyfnewid tystiolaeth rhwng gweithwyr proffesiynol arweiniol CAMHS ar draws pob lefel a Chomisiynydd Plant Cymru er mwyn canfod statws cyfredol y cynigion ailgyflunio; nodi lefelau cyfredol y gwasanaeth a ddarperir; ac asesu effaith datblygiadau diweddar ar hawliau plant a phobl ifanc ledled Cymru.**

Canllawiau gweithredol i weithwyr proffesiynol CAMHS:

Un arall o'n pryderon sy'n brigo i'r wyneb yng nghyswllt CAMHS yw'r diffyg canllawiau gweithredol a threfniadau rheoli perfformiad cysylltiedig. Er ein bod yn deall bod y Fframweithiau Gweithredu Blynyddol ar gyfer y GIG wedi nodi targedau ar gyfer CAMHS yn flaenorol, ar hyn o bryd ymddengys bod diffyg eglurder ynghylch eu statws. Ar ben hynny, mae statws cyfredol y Fframwaith Gwasanaeth Cenedlaethol ar gyfer plant a phobl ifanc yn dal yn aneglur, ac felly mae dyfodol y targedau CAMHS a gyflwynir ynddo hefyd yn aneglur. Rydym yn parhau i roi pwysau ar Lywodraeth Cymru am ddiweddariad ynghylch hyn.

Yn unol â chasgliad Cyd-adolygiad 2009, mae angen datblygiad pellach i sicrhau bod trefniadau rheoli perfformiad yn eu lle, a bod targedau CAMHS yn rhan annatod o drefniadau o'r fath ar draws holl randdeiliaid allweddol CAMHS. Yn ogystal â thargedau CAMHS, rydym yn ymwybodol ar hyn o bryd mai canllawiau arfer a gweithredu polisi cyfyngedig yn unig sydd ar gael ar gyfer gweithwyr CAMHS proffesiynol. Er gwaethaf y cyhoeddiad diweddar gan y Grŵp Cyfeirio Arbenigol Cenedlaethol (y cyfeiriwyd ato eisoes, ac sydd bellach wedi dod i ben), ym mis Mehefin 2013, 'Cyngor Proffesiynol i Gynllunwyr Gwasanaeth', mae ei statws yn aneglur, ac felly mae'n anodd asesu pa gyfraniad bydd y cynnwys yn ei wneud i drefniadau rheoli perfformiad.

Er ein bod yn cydnabod bod y Cynllun Cyflawni sy'n gysylltiedig â Law yn Llaw at Iechyd Meddwl yn cyflwyno'r camau gweithredu allweddol ar gyfer gwasanaethau CAMHS yn benodol, ac y dylai hefyd sicrhau cyfraniad gan CAMHS i'r camau ehangach i bob oed yn ymarferol, rydym yn pryderu ynghylch y diffyg canllawiau manylach i lywio datblygiad y gwasanaeth ledled Cymru. Mae'r Mesur yn cynnwys dyletswyddau statudol sy'n gysylltiedig â therfynau amser, y bydd disgwyl i wasanaethau CAMHS gydymffurfio â hwy. Fodd bynnag, dylid sefydlu canllawiau pellach, penodol i sicrhau ymateb priodol a chyson i blant a phobl ifanc sy'n wynebu problemau iechyd meddwl.

Archwiliad o CAMHS:

Rydym yn ymwybodol o'n cynrychiolaeth yn y CAMHS DAG bod Uned Cyflenwi a Chymorth GIG Cymru wedi cynnal archwiliad o CAMHS ym mis Mehefin 2012. Ei ddiben oedd deall lefel y galw am wasanaethau yng Nghymru; asesu llwyth gwaith y staff; ystyried y cyfuniad o sgiliau amlddisgyblaeth; a darparu dadansoddiad gwaelodlin o agweddau eraill ar y ddarpariaeth. Ar hyn o bryd nid ydym yn ymwybodol o gyhoeddi unrhyw adroddiad, er i'r casgliadau gael eu cyflwyno yn y CAMHS DAG, a'u bod yn cynnwys canfyddiadau ciplun. Byddai diweddiad ar unrhyw ddatblygiadau o ganlyniad i'r gwaith hwn o gymorth.

Yn ogystal â hyn, efallai bydd Aelodau'n ymwybodol bod Swyddfa Archwilio Cymru ac Arolygiaeth Iechyd Cymru wedi cynnal adolygiad dilynol o CAMHS, gyda ffocws ar y materion diogelwch a godwyd yn eu Cyd-adolygiad yn 2009. Er ein bod wedi disgwyl cyhoeddiad ynghylch y canfyddiadau yng ngwanwyn 2013, rydym yn ymwybodol bod cyhoeddiad ar droed ar hyn o bryd.

Lefelau buddsoddiad yn CAMHS:

Mae Comisiynydd Plant Cymru wedi mynegi pryderon yn gyson ynghylch lefel yr ariannu a fuddsoddir yn CAMHS ledled Cymru. Er ein bod wedi derbyn tystiolaeth anecdotaidd ynghylch effaith hyn ar argaeledd ac ansawdd gwasanaethau CAMHS i blant a phobl ifanc, gellir defnyddio ystadegau a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru i ddarparu tystiolaeth bellach o'r pryder hwn. O gymharu cyllidebau rhaglen wariant y GIG dros gyfnod o ddwy flwyddyn ariannol yn unig (2010-2011 a 2011-2012), rydym yn deall bod Llywodraeth Cymru yn adrodd

mai “y categori unigol mwyaf yng nghyllideb y rhaglen oedd gwariant ar broblemau iechyd meddwl, oedd yn cyfateb i 11.9 y cant o’r cyfanswm”¹. Er bod hwn yn bwynt allweddol a wnaed yn y ddau gyhoeddiad, o ddadansoddi’r elfennau gwariant ymhellach, mae’r ddwy ddogfen yn dod i’r casgliad bod cyfran ganrannol cyfanswm y gwariant ar broblemau iechyd meddwl i CAMHS tan 2011-2012 (a nodir fel 1%) wedi parhau’n gyson ar 0.8% ers 2006-2007.

O ystyried y ffaith bod adnabyddiaeth gynnar a buddsoddi mewn ataliaeth ac amddiffyniad wedi derbyn cydnabyddiaeth a blaenoriaeth gan Lywodraeth Cymru, rydym yn pryderu nad yw’r lefel hon o fuddsoddiad yn CAMHS yn adlewyrchu’r ymrwymiad hwn. Ers llawer rhy hir mae CAMHS wedi cael ei ddisgrifio gan lawer fel y “gwasanaeth sinderela” ac ni fydd byth yn ymateb i anghenion plant a phobl ifanc sy’n arddangos arwyddion cynnar problemau iechyd meddwl os na fuddsoddwn yn ddigonol ynddo.

Beth mae hyn i gyd yn ei olygu i blant a phobl ifanc

Achosion a dderbyniwyd gan ein Tîm Cyngor a Chymorth:

Mae materion sy’n ymwneud â CAMHS wedi cael eu codi’n gyson gyda ni trwy ein Tîm Cyngor a Chymorth. Rydym wedi asesu’r cyswllt a gafwyd gan blant, pobl ifanc, rhieni/gofalwyr a gweithwyr proffesiynol (ymhlith eraill), ac o ganlyniad rydym wedi canfod llawer o rwystrau sy’n parhau i wynebu plant a phobl ifanc ledled Cymru wrth gyrchu gwasanaethau CAMHS.

Mae’r pryderon mwyaf cyson yn ymwneud â materion mynediad; amserau aros ac oedi yn y broses asesu; a mynediad i wybodaeth am y ddarpariaeth. Nid yw’r rhestr hon yn hollgynhwysol, ond mae’n adlewyrchu’r materion amlycaf ymhlith y rhai sy’n cysylltu â’r tîm.

Mae’r achosion a dderbyniwyd gan ein tîm Cyngor a Chymorth rhwng Ebrill 2012 a Mawrth 2013 ynghylch CAMHS wedi adlewyrchu profiadau plant a phobl ifanc lle bu prosesau atgyfeirio’n aneglur a throthwyon yn uchel, gan effeithio ar fynediad i wasanaethau; cwestiynwyd ansawdd y ddarpariaeth; ac mae diffyg gweithredu cydlynus rhwng CAMHS, addysg a’r gwasanaethau cymdeithasol wedi cael effaith ar allu plant a phobl ifanc i gyrchu eu hawliau.

O fyfyrion ymhellach ar hyn, rydym wedi canfod y gallai fod testun pryder arbennig yng nghyswllt tri phrif faes yn y ddarpariaeth iechyd meddwl. Manylir ar y rhain ar wahân isod, ac maent yn cynnwys crynodeb byr o’r pryderon sy’n dod i’r amlwg.

¹ Llywodraeth Cymru (Mawrth 2012 a Mawrth 2013) Cyllidebau Rhaglen Wariant y GIG: 2010-11 a 2011-12 (datganiadau ar wahân): Caerdydd.

- Mynediad i therapïau seicolegol

Plant a phobl ifanc yn cyrchu model gwasanaeth meddygol ei natur, lle nad yw therapïau seicolegol, gan gynnwys darparu cwnsela, o reidrwydd wedi cael eu darparu iddynt ochr yn ochr â rhagnodi meddyginiaeth.

- Aseidiadau Anhwylderau Sbectrwm Awtistig

Plant a phobl ifanc yn cael eu dal gan brotocolau asesu aneglur ac argaeledd triniaeth a chefnogaeth ar gyfer Anhwylderau Sbectrwm Awtistig. Mae cyfraniad CAMHS i'r prosesau asesu a thriniaeth yn aneglur, ac mae plant a phobl ifanc yn wynebu cyfnodau hir o aros o ganlyniad i'r galw am wasanaethau a llwybrau atgyfeirio aneglur.

- Y ddarpariaeth CAMHS mewn lleoliadau cyfiawnder ieuenctid

Pobl ifanc sydd mewn cysylltiad â'r system cyfiawnder ieuenctid yn dal i wynebu rhwystrau i gyrchu'r ddarpariaeth CAMHS, o ganlyniad i drefniadau comisiynu sy'n aml yn aneglur; diffyg gwasanaethau cydlynus; a dealltwriaeth o ddisgwyliadau rhannu gwybodaeth a phrosesu asesu integredig.

Gweithredu Mesur Iechyd Meddwl (Cymru) i blant a phobl ifanc:

Yn ogystal â'r uchod, yn ôl tystiolaeth anecdotaidd a dderbyniwyd gan randdeiliaid allweddol CAMHS, nid yw'r Mesur yn caniatáu'r cymhwysiad mwyaf priodol ar gyfer plant a phobl ifanc. Er enghraifft, rydym yn ymwybodol bod Rhan Un o'r Mesur yn darparu ar gyfer sefydlu, mewn partneriaeth gan Fyrddau Iechyd Lleol ac Awdurdodau Lleol, wasanaethau cymorth sylfaenol lleol ar gyfer iechyd meddwl, a fydd yn gweithredu naill ai o fewn neu ochr yn ochr â phractisau Meddygon Teulu ledled Cymru. Fodd bynnag, er ein bod yn cydnabod y bwriad i ddarparu cysondeb yn y ddarpariaeth a mynediad cynharach i wasanaethau iechyd meddwl, nid yw'r model gwasanaeth sydd ar gael i gynllunwyr gwasanaethau ar hyn o bryd ond yn caniatáu ar gyfer atgyfeirio trwy Feddyg Teulu, ac felly nid yw'n adlewyrchu'r ffaith nad y bobl broffesiynol hyn, yn aml, yw'r pwynt cyswllt cyntaf ar gyfer plant a phobl ifanc. O ganlyniad, rydym yn ymwybodol bod gwasanaethau wedi cael eu hailddatblygu mewn un ardal Bwrdd Iechyd Lleol er mwyn sicrhau bod plant, pobl ifanc a'u teuluoedd yn cael eu gweld mor gynnar â phosibl gan ymarferwyr sydd â sgiliau priodol oddi mewn i ofal sylfaenol. Mae hyn, yn ei dro, yn sicrhau y rhoddir sylw digonol i blant a phobl ifanc o fewn y strwythur o wasanaethau a ddarperir ganddynt.

Mater arall a godwyd yn anecdotaidd gyda'r Comisiynydd yw'r angen am adolygu cymhwysiad yr adnodd Cynllunio Gofal a Thriniaeth sydd ar gael i CAMHS wrth gymhwyso Rhan Dau o'r Mesur. Eto, rydym yn deall mai nod y rhan hon yw sicrhau mwy o ymwneud gan ddefnyddwyr gwasanaeth, gwell canlyniadau, ac ymateb cydlynus i gleifion trwy ddatblygu cynllun, i'r rhai sy'n derbyn gwasanaeth eilaidd. Fodd bynnag, rydym yn ymwybodol bod ymarferwyr CAMHS

yn gorfod addasu'r templed sydd ar gael iddynt yn barhaus, er mwyn sicrhau ei fod yn gymwys ac yn briodol ar gyfer plant a phobl ifanc.

Coladu barn plant a phobl ifanc:

Fel yr amlinellwyd yn Adroddiad Blynyddol y Comisiynydd 2012-2013, rydym wrthi ar hyn o bryd yn coladu barn plant a phobl ifanc ledled Cymru yng nghyswllt eu lles emosiynol a'u mynediad i wasanaethau iechyd meddwl. Rydym mewn cysylltiad â chydweithwyr sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc yn lleol i ganfod y gwaith sydd eisoes wedi digwydd yn y maes polisi hwn ac i goladu'r farn a rannwyd ganddynt eisoes gyda gwasanaethau lleol. Ar ben hyn, ac er mwyn casglu safbwyntiau penodol plant a phobl ifanc sydd wedi bod yn derbyn gwasanaethau iechyd meddwl ledled Cymru, rydym yn rychwantu'r posibilrwydd o asesu'r adborth a ddarparwyd trwy brosesau gwerthuso ac adolygu lleol er mwyn sicrhau nad ydym yn dyblygu gwaith, a hefyd i ddarparu llwybr i'w barn gyfrannu at safbwynt y Comisiynydd a dylanwadu ar gynlluniau.

Os hoffech chi dderbyn rhagor o wybodaeth am unrhyw faterion a godwyd yn y briffiad hwn, cysylltwch â Nia Evans: nia.evans@complantcymru.org.uk / 01792 765600